

*Давидова Ірина Віталіївна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СМАРТ-КОНТРАКТИ – ПРАВОЧИНИ МАЙБУТНЬОГО

Аналіз впливу розвитку інформаційних технологій на категорію правочину свідчить про позитивні зрушення в сторону спрощення укладення правочинів. Спочатку з'явилася можливість вчинити традиційний правочин в електронній формі, яка передбачає фіксацію умов правочину не на папері, а за допомогою різноманітних електронних документів, ознайомлення з якими обов'язково має супроводжуватися використанням спеціального обладнання. Сьогодні на порядку денному – поява згадуваного вище нового різновиду правочинів – смарт-контракту, виникнення якого пов'язують із появою криптовалют та технології блокчейн.

Використання такого роду технологій (як блокчейн) та програм (як смарт-контракт), в зазначених сферах мають свої позитивні та негативні риси. Глобалізація сама по собі передбачає уніфікацію всіх процесів незалежно від країни, фактично «стираються» всі кордони, мова йде про суспільство як цілісну систему, яка живе за єдиними принципами, правилами, нормами, традиціями та законодавством, яке відповідає цим загальноприйнятим нормам.

Враховуючи інтерес, який викликають перспективи застосування новітніх інформаційних технологій у всіх сферах життя суспільства, у багатьох країнах започатковані пілотні проекти щодо апробації даних технологій на практиці та виявлення позитивних та негативних рис їх впровадження.

Зокрема, мали місце вдалі апробації смарт-контрактів на блокчейні в різних країнах. Так, 7 вересня 2016 року за допомогою ізраїльського стартапу на базі платформи WAVE за фінансування британським банком Barclays першу міжнародну операцію з поставки товарів (сиру і вершкового масла). Правочин було вчинено у формі акредитиву. Внаслідок використання криптографічного захисту та механізмів верифікації blockchain всі операції пройшли в електронному вигляді, що значно заощадило час проведення операції (4 години замість 10 днів) [1].

Першим значимим проектом (міжбанківським комерційним договором), який поєднав у собі блокчейн, смарт-контракти та Інтернет речей, став правочин щодо поставки бавовни зі США до Китаю. Зокрема, було здійснено поставку бавовни зі Сполучених Штатів до Китаю, в якій приймали участь Австралійський банк Співдружності (СБА), американський банк WellsFargo і компанія BrighannCotton. Транзакція була заснована на схемі акредитива, тобто гарантованого банком платежу, який було здійснено після виконання певних

умов. В даному випадку, акредитив ґрунтувався на смарт-контракті, який зберігався в закритому блокчейні, забезпеченому системою Skuchain Brackets. Аналогічно акредитиву, смарт-контракт являє собою укладений в комп'ютерному коді договір, що припускає автоматичне виконання транзакції після виконання умов договору. Наступним етапом було використання можливостей Інтернету речей. В якості такого пристрою в договорі Brighann Cotton виступив трекер GPS, що відстежує географічне положення переміщуваних товарів. Після відправлення товару трекер відслідковував місце знаходження товару і лише після підтвердження доставки товару в кінцевий пункт смарт-контракт автоматично запустив перерахування коштів. Відправка товару була здійснена 14 вересня 2017 р. [2] У січні 2018 року з'явилась інформація про успішне завершення даного проекту [3; 4].

Крім таких «значних» правочинів (де задіяні великі обсяги та суми оплати) мають місце й «дрібніші», як наприклад, купівля-продаж нерухомості. Так, у серпні 2017 року в США відбулося укладення договору купівлі будинку за біткоіни. А про першу успішну операцію з продажу житлової нерухомості за криптовалюту в Данії в 2016 році оголосив блокчейн-стартап Coinify.[5]

Попри існуючі неузгодженості в правовій сфері, можливі проблеми як при використанні самої технології блокчейн, так і окремо смарт-контрактів, 26 вересня 2017 р. в Україні вперше офіційно уклали договір з купівлі нерухомості за криптовалюту, що є першою в світі електронним трансатлантичним договором з обміну нерухомості на криптовалюту Ethereum з використанням смарт-контракту блокчейна Ethereum (сума угоди в еквіваленті – \$ 60 000) [5]. Необхідно зазначити, що в Україні (а саме, в Києві) знаходиться лише об'єкт договору, а сторонами виступили фізична особа – господар кравтири (мешканець Нью-Йорку), який діяв через представника, та американська компанія Velton/Zegelman.

Такий правочин часом оцінюють дещо скептично. Зокрема, зазначається, що діюче цивільне законодавство України не закріплює можливості вчинення повноцінних смарт-контрактів, також не вирішено питання з криптовалютами (чи є вони об'єктами, чи товаром), що також суттєво впливає на можливість вчинення тих чи інших правочинів, немає можливості захистити права відчужувача нерухомого майна у разі крадіжки криптовалюти хакерами (наприклад, у разі ненадійності електронного гаманця, скомпроментування доступу до нього тощо). Стосовно використання технології блокчейн при укладенні правочинів зазначається, що блокчейн – це лише технологія зберігання інформації, використання якої, як і будь-якої іншої цифрової технології, при вчиненні правочинів можливе, але вона не дає можливості гарантовано встановити особу, яка використовує електронний цифровий

підпис, її дієздатність, належним чином перевірити відсутність обтяжень та здійснити інші необхідні перевірки, які проводить нотаріус при посвідченні правочину. Тому пропонується апробувати використання цифрових технологій та електронних засобів зв'язку при укладенні правочинів з невеликим ступенем ризику для сторін [6, с. 85].

Разом з тим, аналіз вчинення правочинів за допомогою новітніх інформаційних технологій підтвердив позитивні очікування: всі учасники (продавець, покупець, фінансові інститути, страхові компанії, митні та інші держоргани і т.д.) об'єднані в загальну мережу; актуальна інформація про правочин доступна відразу всім її учасникам; всі документи в оригінальному вигляді виписуються всередині системи; документи не можна підробити; немає потреби пересилати паперові версії документів на великі відстані; система автоматично перевіряє документи (або взагалі контролює факт відвантаження) і здійснює платежі.

Отже, дана практика підтверджує перспективність використання в симбіозі блокчейну, смарт-контракту і Інтернету речей, що може використовуватися в комерційних транзакціях. Застосування даних технологій значно зменшить обсяги паперової роботи а час її виконання (замість кількох днів можна буде використати лише кілька хвилин), що, як наслідок, скоротить витрати і підвищить ефективність. Іншими перевагами, безперечно, є зручність і прозорість для всіх учасників правочину, оскільки інформація оновлюється в єдиній системі в режимі реального часу, що підвищує безпеку і зменшує ризик шахрайства, оскільки реєстр є незмінним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Проведена первая в мире реальная торговая сделка по технологии blockchain. – Режим доступа : <https://www.vedomosti.ru/finance/news/2016/09/08/656254-pervaya-blockchain>
2. Правочин щодо поставки бавовни об'єднує блокчейн, смарт-контракти та Інтернет речей. – Режим доступа : <https://onehappycoin.com/the-deal-on-supply-of-cotton-combines-block-smart-contracts-and-internet-of-things>
3. Первая в мире крупная сельскохозяйственная сделка с использованием блокчейна завершена. Ошеломительный успех! – Режим доступа : https://altcoin.info/news/pervaja_v_mire_krupnaja_selskohozhajstvennaja_sdelka_s_ispolzovaniem_blokchejna_zavershena_oshelomitelnyj_uspeh-2023.html
4. Проведена первая торговая блокчейн-сделка между Китаем и США https://hightech.fm/2018/01/23/blockchain_trading
5. Вперше: В Україні офіційно продали квартиру за криптовалюту. – Режим доступа : <https://www.epravda.com.ua/news/2017/09/26/629501/>
6. Кирилюк О. Міфи і реальність про вчинення правочинів з нерухомістю на блокчейні // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2017. – № 5 (95). – С. 83-85.